

zij zullen Mij tot een volk zijn, en Jer. 32 : 39-41, En Ik zal hen eenerlei hart en eenerlei weg geven, om Mij te vreezen alle de dagen, hen ten goede, mitsgaders hunne kinderen na hen. En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, opdat Ik hen wel doe, en Ik zal mijne vrees in hun hart geven, dat ze niet van Mij afwijken. En Ik zal Mij over hen verblijden, dat Ik hen wel doe, en Ik zal ze getrouwelijk in dezen lande planten met mijn gansche hart en met mijne gansche ziel. Dit is, Lef. 3 : 9, 10, die reine spraak, die de Heere wenden zou tot alle de volkeren, opdat zij allen den naam des Heeren aanroepen, en Hem dienen zouden met eenen eenparigen schouder. Van de zijde der rivieren der Mooren, (zegt God) zullen mijne ernstige aanbidders, [met] de dochter mijner verstrooide, mijne offerande brengen; van dit verbond spreekt Zacharias, Luk. 1 : 72 en Paulus, Ef. 2 : 12.

2. Heeft dit genadeverbond verscheidene benamingen in het Woord; als:

a. Een beter verbond, waarvan Christus de Borg en Middelaar is, Hebr. 7 : 22 en 8 : 6.

b. Een wel geordineerd verbond, 2 Sam. 23 : 5.

c. Een huwelijksverbond, Ezech. 16: 8 en Hos. 2: 18.

d. Een verbond des vredes en van vriendschap, Jes. 54 : 10, het verbond mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer.

e. Eindelijk, een vast, onveranderlijk en een eeuwig verbond, Jes. 44 : 9, 10 en Jer. 31 : 33, 34. Doch hiervan zal nog wel iets in het vervolg blijken ; derhalve:

B. **Nopens**, Wat dit genadeverbond is en waarom het zoo wordt genoemd ; daarin slaan wij gade:

a. Wat dit genadeverbond is; dit kan beschreven worden te zijn eene welgeordeneerde en eeuwigdurende overeenkomst of verdrag tusschen den grooten God en den uitverkoren, zondigen mensch, waarin de Heere 'God alles belooft, wat tot des' zondaars volle zaligheid noodig is, vloeiende uit en rustende op het eeuwige verbond des vredes of verbond der verlossing tusschen God den Vader als Richter en God den Zoon als Borg, in de plaats des uitverkoren zondaars; waarin alle eisch en voorwaarde vervangen wordt door de volheid der beloften, en waaruit de zondaar geloof ontvangt ter inwilliging en ingang in dat zalige verbond, enkel op kosten des Borgs; van hetwelk de sacramenten zegelen zijn, bevestigende de onveranderlijke getrouwheid Gods, alsook het aandeel desgenen, die onder dien zaligen band is overgebracht; alles tot heerlijkheid van de ondoorgrondelijke wijsheid, vrije liefde en genade Gods. Dit zal ons nader blijken, wanneer wij

b. Gade slaan de reden, waarom deze onderhandeling Gods met den mensch een genadeverbond genoemd wordt.

1. De reden waarom het een verbond wordt genoemd is deze:

a. Omdat er (gelijk in een verbond) partijen zijn, en wel die zeer ongelijk en strijdig zijn, en die echter hier overeenkomen. O, vrienden! het is nooit gehoord! dat zulke ongelijke partijen zijn vereenigd,

en dat zulke strijdige zijn bevredigd geworden, zooals in dit verbond; maar wat is er toch onmogelijk bij God?

Hier zijn twee partijen: de groote God, de onvergelykelijke hooge en heilige Heere en de lage, nietige, walgelijke, afschuwelijk zondige, onmachtige en vijandige mensch.

†. De groote God is hier dan de eene partij, die in dit verbond aan te merken is,

*. Als de El-Schaddai, de sterke God, de Algenoegzame tot alle gelukzaligheid, niet alleen voor zichzelf, noch alleen voor den rechtgemaakten mensch, maar ook algenoegzaam voor den uitverkoren, gevallen mensch; of anders (de El-Schaddai) als de Algenoegzame in sterkte; dus openbaarde God Zich aan Abraham, als Hij het genadeverbond met hem oprichtte, Gen. 17 : 1.

** . Als de Jehova, die is en worden zal, die Hij is; dat is zijn, met nadruk en in zijne kracht, Exod. 3 : 14, Ik zal zijn, die Ik zijn zal; dus is niets buiten God, vermits het een onafhankelijk zijn is; daarom is God de waarachtige en onveranderlijke in zijn verbond; zoo zegt de Heere, Ps. 89 : 35, Ik zal mijn verbond niet ontheiligen, en hetgeen uit mijne lippen gegaan is, 'zal Ik niet veranderen. O ! Hij, die de overwinning Israëls is, liegt niet, noch het berouwt Hem niet, want Hij is geen mensch, dat Hem iets berouwen zou, zoo sprak Samuël tegen Saul, 1 Sam. 15 : 29; en Mal. 3 : 6 zegt God, Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt gij, o, kinderen Jakobs! niet verteerd.

*** . Als de Elohim, de God des eeds en des verbonds, de drieënige verbonds-God, die trouwe houdt in eeuwigheid, Ps. 146: 6 en 2 Tim. 2 : 13, Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw, en nadrukkelijk zegt de Heere, Ps. 89: 36, Ik heb eens gezworen bij mijne heiligheid, zoo Ik aan David liege!

**** . Als op het hoogste barmhartig, genadig en genegen om zichzelf aan het zondige schepsel mede te deelen. Zie Exod. 34 : 6, 7, daar riep de Heere voor Mozes zijnen heiligen Naam uit, als God hem voorbijging: Heere, Heere, God! barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid. Die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft, die [den 'schuldige] geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaderen aan de kinderen en aan de kindskindereu, in het derde en in het vierde [lid.]

***** . Als op het hoogste rechtvaardig en heilig, niet ter afschrikking voor den zondaar, maar ter aanmoediging, als zijnde de rechtvaardigheid Gods (voldaan door den Borg) nu ten goede voor den uitverkoren zondaar, en bijgevolg is deze rechtvaardigheid de grond van de onwrikbaarheid dezes verbonds; dus lezen wij Exod. 34 : 7, die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft, die [den schuldige] geenszins onschuldig houdt, en 1 Joh. 1: 9 staat, dat God uit kracht van zijne rechtvaardigheid en getrouwheid de zonde vergeeft.

***** . Als op het hoogste wijs, o, vrienden! wie zou ooit zulk

eenen weg hebben kunnen uitdenken, van zulk eene wonderlijke vermenging van Gods barmhartigheid met zijne rechtvaardigheid, en dat zonder krenking van eene van beide deugden. Paulus roept er over uit, Rom. **11: 33, 34**. O! diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen, en onnaspeurlijk zijne wegen! Wie heeft den zin des Heeren gekend? of wie is zijn raadsman geweest? En hij zegt, Ef. 3: 10, dat op deze wijze den overheden en machten in den hemel door de gemeente bekend wordt gemaakt de veelvuldige wijsheid Gods.

††. De tweede partij, die in dit verbond is aan te merken, is de lage, nietige, walgelijke, afschuwelijk zondige, onmachtige en vijandige mensch, uitverkoren in Christus.

*. Als zondaar, in zichzelf, verloren, onmachtig om zich te redden, en niets in zichzelf hebbende, waarom hij Gode aangenaam of eenig medelijden waardig zoude kunnen zijn, ziet dit klaar Ezech. 16: 5, 6, Geen oog had medelijden met u. om zich over u te erbarmen; maar gij zijt geworpen geweest op het vlakke des velds, om de walgelijkheid van uwe ziel, ten dage, toen gij geboren waart. Als Ik bij u voorbijging, zoo zag Ik u vertreden zijnde in uwen bloede, en Ik zeide tot u in uwen bloede: leef! ia. Ik zeide tot u in uwen bloede: leef! en Tit. 3: 3-5, Want wij waren eertijds onwjs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde, [en] elkander hatende. Maar wanneer de goedertierenheid Gods onzes Zaligmakers. en [zijne] liefde tot de menschen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar zijne barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes.

****. Uitverkoren in Christus, in het eeuwige en vrije voornemen Gods tot zaligheid, Ef. 1: 4-6, Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde, die ons te voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus, in Zich-zelf, naar het welbehagen zijns willens, tot prijs der heerlijkheid zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde: en dus uitmakende die weinigen, aan wie het des Vaders welbehagen is het koninkrijk te geven, Luk. 12: 32.**

*** Als die voor welke Christus Borg is geworden, en dadelijk voldaan heeft, 1 Petr. 2: 24, wier zonden Hij in zijn lichaam gedragen heeft op het hout, en die Hij door zijne gehoorzaamheid tot rechtvaardigen heeft gesteld, Rom. 5: 19, voor wie Hij instaat bij den Vader, zeggende, Job 33: 24: Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale, Ik heb verzoening gevonden.

b. Om de handeling Gods met den mensch, welke verbondswijze is;

†. Aan de zijde Gods:

*. God biedt" zichzelf en al zijne volheid aan den zondaar aan, om hem voor eeuwig te zaligen, en hem dus voor tijd en eeuwigheid

gelukkig te maken, Jes. 45 : 21, 22: Verkondigt en treedt hier toe, ja, beraadslaagt te zamen, wie heeft dat laten hooren van oudsher? [wie] heeft dat van toen af verkondigd? Ben Ik het niet, de Heere? **En** daar is geen God meer behalve **Mij**, een rechtvaardig God en een Heiland, niemand is er dan Ik. Wendt u naar **Mij** toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer; en Jes. 55 : 1: O ! alle **gij** dorstigen! komt tot de wateren, en gij, die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja, komt, koopt zonder geld en zonder **prijs** wijn en melk.

. Daarbij lokt God den zondaar uit naar Christus, met hem alle ongemeene voordeelen aan te bieden; het is maar, **gelijk Ps. 34 : 13: Wie is de man, die lust heeft ten leven, die dagen liefheeft, om het goede te zien? God lokt hem, met **volheden** van zaligheid te beloven, hier en namaals, honderdvoud in den **tijd**, en na den **tijd** het eeuwige leven, Mark. 10 : 30. God lokt hem met de wonderbare **welgeordineerdheid** des verbonds en met de dierbaarheid, die er in zijne dienst en gemeenschap is, hem onder het oog en op zijn hart te brengen; ja, God lokt hem door goedertierene wegen in het geestelijke en in het **tijdelijke** met hem te houden; en (dat alle banden verbreekt) met zijne ***liefde** in Christus, en dat van eeuwigheid, Jer. 31: 3: De Heere is **mij** verschenen van verre [tijden], ja, Ik heb u lief gehad [met] eene eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken [met] **goedertierenheid**. Daarom zegt God, Hos. 13, ziet, Ik zal ze lokken, en zal ze voeren in de woestijn, en Ik zal naar hun hart spreken.

***. Hier is iets ongemeens; het blijft hier bij geen aanbieden noch bij geen lokken, maar God toont zijne kracht en legt **zijne** hand krachtdadig aan, zoo in. den zondaar vrijwillig van hart te maken op dezen dag van **Gods** heirkraft, Ps. 110 : 3, als in hem dadelijk op te nemen en te zetten in dat verbond, onder dien zaligen band, Ezech. 16 : 8: Ja, Ik zwoer u, en kwam met u in een verbond, en **gij** werd mijne, en Ezech. 20 : 37: En Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan, en u brengen onder den band des verbonds.

††. Aan de zijde des zondaars:

*. Van den hemel dit gekregen hebbende, zoo is zulk een ook eene vrijwillige oorzaak van zijne daden, en dus geeft zulk een zijne hartelijke toestemming aan dit welgeordineerde voorstel, en willicht het met zijn gansche hart in. Hij neemt de aanbidding Gods aan ; hij legt **zijne** hand op Christus, op den onveranderlijken God en op zijn Woord en zijne belofte, zonder iets uit te zonderen, zeggende met het afgekeerde Israël, Jer. 3 : 22: Liet, [hier] zijn wij, wij komen tot **U**, want Gij **zijt** de Heere, onze God, en Joh. 1:12: Zoo velen Hem aangenomen hebben, die heeft **Hij** macht gegeven kinderen Gods te worden, [**n**anelijk] die in **zijn**en naam gelooven.

. Wil **zulkeen ook niets voor zichzelf behouden, maar heeft zooveel liefde, verlangen, reikhalzen in zijn hart, dat **hij** niet rusten kan, of **hij** verkrijgt van den hemel, om zichzelf met al wat **hij** is en heeft, zonder uitzondering van **eenen** weg, dien God met hem be-

lieft te houden tot zijnen dood toe, aan God in dit verbond op te dragen en over te geven, zeggende enkel op Jezus' kosten, die hem bewaren en getrouw maken moet: ik ben des Heeren, zooals Jes. 44 : 5: Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren, en die zal [zich] noemen met den naam Jakobs, en gene zal [met] zijne hand schrijven: [Ik ben] des Heeren, en zich toenoemen met den naam Israëls, en 2 Kron. 15 : 12: Dus traden zij in een verbond, dat zij den Heere, den God hunner vaders zoeken zouden met hun gansche hart en met hunne gansche ziel.

†††. Eindelijk ziet gij, dat het hier even als in alle verbonden gesteld is, namelijk, dat het eigenlijk bestaat in eene wederzijdsche bewilliging ; dit haalt den knoop toe, Hoogl. 6 : 4, Mijn Liefste is mijn, en ik ben zijn, en daardoor krijgt de ziel een recht op al de goederen des verbonds, die zij, geloovig begeerende, verkrijgt. O! hoe gelukkig is zulk eene ziel, voor wie God die deur opent, en wier hart hier ingeleid wordt; al wordt het met zulk eene ziel nog zoo duister, haar staat zal zijn een eeuwige grondvest, den onveranderlijken God heeft zij aan hare zijde; bergen mogen wjken en heuvelen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal van u niet wjken, en het verbond mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer, Jes. 54 : 10.

c. Omdat dit verbond, gelijk alle andere verbonden, zijne zegelen heeft.

†. De bondszegelen in den dag des Nieuwen Testaments zijn de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal, in plaats van oudtijds Bessijdenis en Pascha.

††. En gelijk zegelen aan contracten, zoo dienen deze aan dit verbond, ter bewaring, ter verberging; niemand toch mag een zegel opbreken of de brief moet hem toebehooren. Daarvandaan, dat een ongerechtigd Avondmaalganger al blinder en verharder wordt door ten Avondmaal te gaan; dat is het oordeel, dat hij zichzelf hier al eet en drinkt, namelijk, het wordt hem hoe langer hoe meer verborgen, en als een verzegeld boek; maar voor de rechte gebruikers dienen zij ter openbaring van Gods getrouwheid, en ter bevestiging van al zijne woorden en geschriften, en ter vergewissing van iemands aandeel of eigendom, evenals gezegelde brieven van huizen of landen; waaruit men ziet, dat, wanneer iemand geen eigenaar is en hij het zegel neemt, dat hij een kerkroover is, en aan dat zegel niets heeft. Maar voor eenen rechten eigenaar van dat huis of land is het zegel alleen nuttig en zeer nuttig; dus ook hier.

2. Ziet nog de reden, waarom deze onderhandeling Gods met den mensch een genadeverbond genoemd wordt.

a. Omdat het niets anders dan genade behelst en insluit., en recht tegenover het verbond der werken staat, Rom. 11: 6: En indien het door genade is, zoo is het niet meer uit de werken, anderszins is de genade geene genade meer. En indien het is uit de werken, zoo is het geene genade meer, anderszins is het werk geen werk meer. Dit blijkt ook hieruit, dat, zoolang een mensch onder de banden des ver-

broken werkverbonds ligt, hij niet onder het genadeverbond kan komen, want daar is geene vermenging van Wet en Evangelie, het moet enkel genade worden= Hij moet eerst sterven en dan leven; eerst van den eersten man, de wet af, van die wet des eersten mans los, eer hij eens anderen, namelijk Christus, als de Borg dezes verbonds, kan worden; God wil hier enkele en vrije genade laten komen over goddeloozen in zichzelf, en die ziel moet ook niet anders dan genade willen ontvangen, Joh. 1: 16: Uit zijne volheid hebben wij allen ontvangen, ook genade. voor genade.

b. Een genadeverbond, omdat het zulk eene genadige welverordineerdheid heeft. David zegt, 2 Sam. 23 :5: Hoewel mijn huis alzoo niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles welgeordineerd en bewaard is. Voorzeker is [daarin] al mijn heil en alle lust, hoewel Hij het [nog] niet doet uitspruiten. Deze welgeordineerdheid bestaat daarin :

†. Dat in dit verbond alles van éénen kant, enkel van des Heeren zijde komt, het is eenzijdig. Dit blijkt:

*. Omdat het alleen *voortvloeit uit eeuwige liefde-ingewanden, uit genadige ingewanden Gods. God zegt, Jer. 31: 3: Ja, Ik heb u lief gehad [met] eene eeuwige liefde, en dus van rondom geheel en al genade is, en omdat het enkel eindigt in God door Christus; dit zien wij Rom. 9: 13, Opdat Hij zoude bekendmaken den rijkdom zijner heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid, die Hij te voren' bereid *heeft tot heerlijkheid, en Ef. 1 : 5, 6: Die ons te 'voren verordineerd heeft tot aanneming tot kinderen, door Jezus Christus in zichzelf, naar het welbehagen zijns willens, tot prijs der heerlijkheid zijner genade, door welke Hij ons begenadigd heeft in den Geliefde.

** Eenzijdig, omdat het enkel bestaat in gepaste beloften tegenover de menigerlei nooden van het schepsel.

§. God belooft tegenover schulden, zonden en gevolgen van dien, (hoe hooggaande het ook moge zijn) allerlei soort van verlossingen en uitreddingen, als :

*. Tegen schulden en zonden, Jer. 33: 8: Ik zal ze reinigen van al hunne ongerechtigheid, [met] dewelke zij tegen Mij gezondigd hebben, en Ik zal vergeven al hunne ongerechtigheden ; Jer. 31: 34: Ik zal hunne zonden niet meer gedenken, en Ezech. 36 : 25: Ik zal rein water op u sprengen, en gij zult rein worden; van al uwe onreinigheden en van al uwe drekgoden zal Ik u reinigen.

** Tegen de gevolgen van de zonden, als:

a. Tegen den eeuwigen en ondragelijken toorn van God belooft de Heere verlossing, 1 Thess. 1: 10: Die ons verlost van den toekomstigen toorn.

b. Tegen den vloek der wet, Gal. 3 : 13: Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons.

c. Tegen het geweld en de macht des satans, Jes. 49 : 24, 25: Zoude ook eenen machtigen den vang ontnomen worden? of zouden de gevangenen eens rechtvaardigen ontkomen? Ja, de gevangenen des

machtigen zullen [hem] ontnomen worden, en de vang des tyrans zal ontkomen.

d. Tegen alle overheerschingen der zonden naar binnen, en alle lichamelijke tegenheden naar buiten, Rom. 6: **14**, De zonde zal over u niet heerschen, want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade; en Paulus zegt, 2 Cor. 1: 10, Die ons uit zoogrooten nood verlost heeft, en [nog] verlost, op welken wij hopen, dat Hij [ons] ook nog verlossen zal, en Openb. 20 : 14, daar werden ook de hel en de dood geworpen in den pool des vuurs, namelijk, al wat Gods volk hier op aarde als een dood en eene hel is; en dus lezen wij, Hos. 13 : 14, Ik zal ze vrijmaken van den dood.

e. Ja eindelijk, tegen den tweeden dood, Openb. 2 : 11, Die overwint, zal van den tweeden dood niet beschadigd worden. Rom. 8 : 1, Zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den geest.

§§. God belooft tegen allerlei kommer en gebrek naar ziel en lichaam, al wat zijn volk noodig heeft.

*. Tegen kommer over de oprechtheid van hunnen staat, Jes. 61 : 8, Ik zal geven dat hun werk in der waarheid zal zijn.

** . Tegen de diepe ongesteldheden der ziel, en daarbij verberging van Gods aangezicht; God zegt, Zach. 9 : **12**, Keert gijlieden weder tot de sterkte, gij gebondenen, die daar hoopt; ook heden verkondig Ik, dat Ik u dubbel zal wedergeven, en Jes. 37 : 31, Dat zij wederom nederwaarts wortelen zullen schieten. Dat zij als uit graven zullen opkomen, Ezech. 37 : **12**, en (hoe ongesteld ook) al waren zij tusschec twee rijgen van steenen, zij zullen vleugelen krijgen als eene duif, Ps. 68 : 14. En al waren zij als in een Bazan en in de diepte der zee, God zou ze wederbrengen en ophalen uit diepe wateren.

***. Ook tegen allen tijdelijken kommer; o ! hun brood zal zeker, en hunne wateren zullen gewis zijn, Jes. 33 : **16**. Zij zullen in eene woonplaats des vredes wonen, in wel verzekerde woningen, in stille geruste plaatsen, Jes. 32 : 18. Ziedaar, vrienden ! nog eene wonderlijke belofte, Jes. 54 : 7-9, Voor een klein oogenblik heb Ik u verlaten, maar met groote ontfermingen zal Ik u vergaderen. In eenen kleinen toorn heb Ik mijn aangezicht van u een oogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de Heere, uw Verlosser. Want dat zal Mij zijn, (zegt God) [als] de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, alzoo heb Ik gezworen, dat Ik niet [meer] op u toornen, noch u schelden zal.

§§§. God belooft, en zal uit enkele genade ook aan zijn volk geven, zeeën van zaligheid hiernamaals, Hem onmiddellijk, volmaaktelij k, zonder zonden, eeuwig te genieten en te dienen, en Hem eeuwig te prijzen. O, zij zullen volmaakt het lied des Lams zingen, Openb. 5: 12, en Gode en het Lam eere geven, zeggende : Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht uit alle geslachten, en Gij zijt waardig te ontvangen de eere, heerlijkheid, wgsheid, en dankzegging, en dat voor eeuwig;

ja, volgens Openb. 7 : 17, zal het Lam, dat in het midden des troons is, hen leiden, en hun Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren, en God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen. Ziet gij wel, vrienden ! dat dit verbond van rondom genadige welgeordineerdheid is, en hoe het terecht den naam draagt van een genadeverbond.

††. Bestaat de welgeordineerdheid daarin, dat de volle, heerlijkste en gepaste Christus de Borg van dit verbond is; dat blijkt:

*. Omdat Jezus die voornaamste vier dingen, die eenen uitverkorene hinderlijk zijn om in dit verbond in te gaan, op Zich genomen en uit den weg geruimd heeft, als:

§. Die onverbiddelijke, wraakoefenende gerechtigheid Gods. 0 ! dit was in den weg, God was ongenaakbaar en ontoegankelijk.

§§. De vloek van de wet; Gal. 3 : 13: Christus heeft ons verlost van den vloek der wet een vloek geworden zijnde voor ons.

§§§. De macht en het recht des duivels met den prikkel van zijne aanvechtingen; hij heeft aan Christus niets, doordien Hij zijnen kop vermorzeld heeft; bijgevolg zal hij aan zijn volk ook niets hebben.

§§§§. De heerschappij van de zonde en des doods; ziet dit 1 Petr. 2 : 24, Hij heeft hunne zonden in zijn lichaam gedragen op het hout; en dus is Hij met de zonden aan het kruis genageld, en heeft het handschrift, dat zijn volk anders tegen zou zijn, daaraan gehecht, hebbende dus dood, zonde en duivel aan het kruis overwonnen, om in hunne ziel te kunnen overwinnen.

** En zoo vloeit hieruit voort de welgeordineerdheid, vermits alle zware voorwaarden op den Borg liggen, en alle voordeelen en zegeningen uit dit verbond door Christus op verdoemelijke menschen in zichzelf afdalen, zoodat al wie wat te eischen heeft, naar Christus moet; en al de beloften zijn toch en blijven, ja en amen in Christus, Gode tot heerlijkheid, 2 Cor. 1: 20.

†††. Bestaat de welgeordineerdheid daarin, dat dit verbond geene eigenlijk gezegde voorwaarden of conditiën heeft, want eene voorwaarde of eene conditie is eigenlijk een eisch, welke volbracht zijnde, den mensch recht geeft tot den prijs, en dat is hier zoo niet. Al de eischen zijn hier beloften, en vloeien voort uit het verbond; dit moet men wel vatten, en rechte indrukken hiervan te hebben, zou menige ziel te vrijmoediger doen treden in dit verbond. Ziet vrienden! hoe het genadeverbond geene voorwaarden of conditiën kan hebben.

*. Dan ware het genadeverbond wederom eene wet geworden; de wet alleen eischt en schrijft plichten voor ; het is wel waar, dat de Heere wel eens gebiedt met de wet-evangelische zaken. maar niet anders dan in zijn heerlijk einde, om die" ziel in hare 'onmacht te voeren, en haar dus op te leiden tot de evangelische gehoorzaamheid. Maar het Evangelie bestaat alleen uit loutere beloften, en bijgevolg schrijft het niets voor als een plicht, het eischt noch het beveelt niet, zelfs dit niet: geloof, vertrouwt, hoopt; maar het genadeverbond verhaalt, het boodschapt, het geeft aan ons te kennen wat God in Christus uit dat verbond belooft, wat Hij doen wil en doen zal.

**. Wat zou de arme mensch toch beloven en geven? Hij heeft noch kan niets; neemt eens geloof, bekeering, liefde, heilige gehoorzaamheid, ja, maar eene oprechte zucht; hij heeft niets, en krijgt hij er wat van, het is Gods goed, dat hem uit het verbond geschonken wordt; kan nu het geven of beloven aan den Heere van 's Heeren eigen goed, kan dat den naam van eene voorwaarde dragen?

***. Ja dan ware het genadeverbond verbrekelijk, ingeval het eene eigenlijk gezegde voorwaarde aan 's menschen zijde had, evenals het werkverbond, en bijgevolg was het niet onveranderlijk. Ziet, hoe dit te stellen iets is van den zuurdeeg van het oude en verbrokene werkverbond, en eeniglijk voortkomt uit dien eigenwerkelijken grond, waarin velen met eenen ophef van evangelische uitdrukkingen gebolwerkt zitten; daar integendeel dit verbond in alle opzichten, en met alle recht, den naam draagt van een onveranderlijk genadeverbond.

****. Behalve dat de Bijbel ons leert, dat alleen geroepen worden hongerigen, dors tigen, die geen geld hebben, die maar willen, die hunne ziel niet in het leven kunnen behouden, die recht; ziek zijn, en zeggen: het is buiten hoop, die met hun hart God rechtvaardigen, en dus hun leven willen verliezen, Matth. 5 : 6, Jes. 55 : 1, Openb. 21 : 6 en 22 : 17, Jes. 57 : 15, Matth. 16 : 25.

††††. Eindelijk bestaat de welgeordineerdheid ook daarin, dat dit een eeuwig, onverbrekelijk, onveranderlijk en dus een vast verbond is, anders viel Gods volk duizendmaal uit dit verbond; maar hunne ontrouwheid doet de trouw Gods niet te niete; Gen. 17 : 7, Ik zal mijn verbond oprichten tusschen Mij en tusschen u, en tusschen uwen zede na u in hunne geslachten, tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot eenen God en uwen zede na u; Jes. 54 : 10, Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal van u niet, w'ijken, en het verbond mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Outfermer; en Rom. 6 : 11 staat: Opdat het voornemen, dat naar de verkiezing is, vast blijve; deze vastigheid rust :

*. Op het verbond van verlossing tusschen den Vader en den Zoon van alle eeuwigheid, welk verbond God niet zal ontheiligen, Ps. 89 : 35, God is toch de Getrouwe, zijne getrouwheid is rondom Hem, vs. 9.

**. Ja, op den eed Gods. God heeft dit verbond als bezworen bij zijne heiligheid, zoo Hij aan David zal liegen, Ps. 89 : 36, en of God, Gillende den erfgenamen der belofte overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid zijns raads, is met eenen eed daar tusschen gekomen. Opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is dat God liege, eene sterke vertroosting zouden hebben, Hebr. 6 : 17, 18.

***. En zoo is dit gansche verbond in alles vast gegrond in den dood van Christus, Hebr. 9 : 17, Want een testament is vast in de dooden, en had geene kracht gehad, als Christus in het leven was gebleven; daarover spreekt Christus tot Johannes, Openb. 1 : 18, Ik ben dood geweest, en ben levend in alle eeuwigheid, Amen. En Ik heb de sleutelen der hel en des doods.

3. Zoude tegen dit alles kunnen worden ingebracht, dat er in Gods

Woord bedreigingen over hen worden gedaan, die het genadeverbond niet inwilligen? Hierop dient tot antwoord:

a. Dat er bedreigingen zijn in Gods Woord over **degenen**, die het genadeverbond niet inwilligen, dat is klaar. Neemt maar eens, Deut. 27 : 26 en Gal. 3 : 10, daar staat, dat hij vervloekt is, die niet blijft in al, dat geschreven is in het boek der wet, omdat te doen. **Nu'** is de inhoud van het beschreven Woord zoowel het Evangelie als de Wet, en daarom strekken zich de bedreigingen zoowel tot het Evangelie uit als tot de Wet; als: die in Christus niet zal hebben geloofd, die Gods raad tegen zijne ziel verworpen zal hebben, die het Evangelie ongehoorzaam zal zijn, die zal het leven niet zien, de toorn Gods blijft op hem, Joh. 3 : 36, hij zal verdoemd worden; en 1 Cor. 16 : 22, Die den Heere Jezus Christus niet liefheeft, hij zij, eene vervloekmg, Maranatha. Maar dit moeten wij wel vatten: God behoudt zijn recht en zijnen eisch op den mensch, als een onafhankelijk, soevereïn Heer, om volle gehoorzaamheid te vorderen omtrent al, wat Hij gebiedt, en wel met bedreiging; want doordien de mensch het verbond der werken verbroken heeft, dat doet de Heere niet uitvallen uit zijn regt. Nu stelt de Heere zijnen eisch menigmaal voor aan het **scheppel** met bedreiging, met oogmerk, om het in zijne schuld en onmacht te voeren, en vatbaar te maken voor Evangelische gehoorzaamheid.

b. Maar doet daar eens **bij**, dat het er ver van daan is, dat deze bedreigingen uit het genadeverbond voortvloeien, **zij** vloeien alleen voort uit de Wet, anders had het genadeverbond eene voorwaarde van het werkverbond; maar evenwel, vrienden. o ! over wien deze bedreigde zaak, **betrekkelijk** het aangeboden verbond der genade of de verwerping van hetzelfde, komt, dien zal het zwaar treffen, het waren dien mensch beter nooit geboren te zijn.

B. **Belangende** nu, hoe en op welke wijze een uitverkoren zondaar dit verbond inwilligt, en onder deszelfs band geraakt; daarin beschouwen wij:

A. Wat deze zalige en dadelijke inwilliging in dit verbond der genade, in eene ziel vooronderstelt.

B. Waarin dezelve bestaat.

A. Nopens het eerste, daarin slaan wij gade, dat het vooronderstelt:

a. Dat alle verbonden en contracten met dood en hel, waarin elk mensch van nature staat, verbroken moeten zijn, en **hij**, volgens Rom. 8 : 2, door de wet des Geestes des levens, die in Christus is, vrij moet gemaakt zijn van de wet der zonde en des doods, en Rom. 7 : 3, gestorven moet zijn aan dien eersten man, de wet en het verbroken werkverbond, voor hij eens anderen, (namelijk Christus) kan zijn geworden, dat is gedood te zijn door het lichaam van Christus, vs. 4; daaronder behoort:

1. Naar God bedroefd te zijn geworden over de zonde, met smart, uit liefde tot God met vernedering des harten en met billijken en rechtvaardigen van God; gelijk David, Ps. 51: 6. Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in uwe oogen, want ner-

gens wordt de kracht der zonde meer in gebroken dan in de ware droefheid en vernedering ; vermits de ziel dan eerst het rechte voorwerp wordt voor den balsem Gileads, de dood van Christus; daar moet toch de zonde haren knak krijgen. Paulus zegt, 2 Kor. 7 : 10, dat de droefheid, die naar God is, eene onberouwelijke bekeering tot zaligheid werkt, maar de droefheid der wereld werkt den dood.

2. Daarbij een schuldverzwarend en werkzaam gevoel van zijne onmacht ontvangen te hebben, te zien, dat hij het niet doen kan, niet tot moedelooswording, maar tot afdrijving van alle gewaande eigene kracht, en tot werkzaammaking in Christus sterkte; o !zulkeen ziet klaar, dat het alleen het werk van Christus' Geest is, daarom roept zulkeen uit onwaardigheid sterkelijk tot Jezus om licht en kracht.

b. Vooronderstelt het, dat zulkeen het geloof in Christus door den Geest deelachtig is geworden, zoodat hij waarlijk met zijne zonden tot Jezus als Priester, is gekomen, en daar hartelijk afstand gedaan heeft van al, dat God haat. O ! in die vereeniging ontvangt zulkeen eenen wil, om geheel vrij te worden; ja, het is ook een dadelijk werk, eene dadelijke verbreking van den ouden mensch, door met hem aan het kruis te komen, waar Jezus overwonnen heeft om in de ziel te overwinnen.

B. Nopens nu, waarin deze zalige inwilliging der ziel bestaat, en hoe het toegaat, als God iemand overbrengt onder dezen band des verbonds; daarin slaan wij gade,

a. Dat dit inwilligen bestaat, en in zijne kracht zal zeggen:

1. Uit overtuiging van zijne algeheele ellende en verlorenheid buiten Christus, de dienst der zonde, der vreemde heeren in het hart, en de banden des verbroken werkverbonds moede zijnde, op de bijzondere aanbieding van Christus, zich aan Hem, op zijne kosten, onbepaald over te geven, met die volle keuze des harten van Hem tot Heer en Koning in de ziel, onder verbinding om voor Hem, naar zijnen wil, wet en welbehagen te leven, op voorwaarde van zijne leiding en getrouwmakende genade; dat is, gelijk de Gideoniten, Richt. 7 : 18, zich te noemen naar den naam van zijnen overste; en zooals wij lezen Jes. 44 : 5, Deze zal zeggen: ik ben des Heeren, en die zal zich noemen met den naam Jakobs, en gene zal [met] zijne hand schrijven: [ik ben] des Heeren, en zich toenoemen met den naam Israëls, en 2 Kron. 17:16 staat, dat Amazia zich zoo vrijwillig aan den Heere had overgegeven. Dit overgeven in waarheid is de grond van alles.

2. Hiertoe behoort ook, met opzicht tot Gods volk, Christus als zijnen Heer en Koning onbepaald in al zijne wegen, die Hij met ziel of lichaam houdt, aan te nemen, om gewillig na te volgen; die bereidwilligheid des harten, niet gedwongen of uit nood, maar omdat wil en lust aan Jezus' weg en bestuur onbepaald is verknocht. Dit is het Lam te volgen, waar het ook henen gaat, Openb. 14: 4, en dit is Christus' volmaakten wandel tot een voorbeeld van verloocheining te stellen in alle gedragingen en in alle lijden, gelijk wij zien, 1 Petr. 2: 21, dat Christus, met zijn lijdzaam en verloochevend lijden,

een voorbeeld heeft nagelaten, opdat **zijn** volk **zijne** voetstappen zoude navolgen; ja dit noemt Johannes, 1 Joh. 2 : 6, een wandelen, gelijk Hij gewandeld heeft. Ziet vrienden! dit behoort tot het **waarachtig** inwilligen van het verbond, en dat elk hebben moet, zal hij zalig worden.

b. Slaan wij nu nog gade, hoe het toegaat, als God iemand overbrengt onder dezen band des verbonds, en welke vruchten en gevolgen het onafscheidelijk nalaat.

1. Zien wij nu, hoe het toegaat, wat God aan zulk eene ziel doet, in eenige bijzonderheden, of de een zien mocht **bij** des Heerea licht, dat hij deze groote zaak **bij** bevinding niet kent, en of een ander zich verblijden mocht over het werk **Gods** en God eere mocht geven.

a. Zulk eene ziel heeft bevestigend licht ontvangen door den Geest der overtuiging, dat zij niet onder het **genadeverbond** was, maar dat zij onder het verbroken werkverbond gebonden lag. Of een **zoodanige** verstand van waarheden heeft, of hij **b u r g e** godsdienstig en zeer eerlijk en nauwgezet in **ziinen h a n d e l e n g e h e e l s n d e l** iets anders; **d e z e z a a k r a a k t** **zijnen** Christus staat, in **z i j n**, met Hem vereenigd te zijn, in dit andere en betere verbond te zijn. **h i e o o k** hebbe, en hoe verre hij ook kome, dit ziet "en gevoelt hij bij overtuigend licht des **Geestes**, *dat mist hij, daar is hij buiten: en dit missen van het eene **noodige** drukt hem, die wateren wassen, zoodat dit gemis hem **dagelijks** al klaarder wordt.

b. Zulk eene ziel raakt aan het bidden, en wel uit nood: uit Erezicht en gevoel van gemis raakt zij **h e t** klagen en belijden van hare zonden en vervreemdingen van God en Christus. Van "Paulus staat, Hand. 9 : **z u l k e e n**

h i j **z i j n** mede wil, dat **geenen** indruk heeft; hij wordt een onwaardige in **z i j n e** eigene oogen en voor God, en uit onwaardigheid ziet hij al eens op, om vrijheid, om licht te mogen begeeren; **z u l k e e n** begint te leeren, daar wachtende, om God te heiligen en te rechtvaardigen met **z i j n** gansche hart, in geval God het doodvonnis over hem wilde uitvoeren, en hem **geene** genade geven; hij erkent alle genade verbeurd en de verdoemenis verdiend te hebben, en zegt menigmaal in overgifte van zichzelf en toevallen in de handen van **z i j n e n** heiligen en rechtvaardigen Rechter: ziedaar, Heere! ik geef **m i j** in uwe handen, doe met **m i j**, zooals het goed is in uwe oogen.

c. **Zulkeen** krijgt ook een geheel ander licht en gestalte omtrent **z i j n e** onmacht, dan hij te voren had; dit zijn **geene** bloote verstands- . . . beschouwingen, **geene** bloote bevattingen meer, noch ook is **z i j n e** onmacht meer **z i j n e** schuil- of verbergplaats; het geeft hem **geene** rust meer, dat **h i j** het zichzelf niet kan geven, maar het verzwaart zijne schuld, en hij vindt zich daarom dies te **verdoemelijker** voor God; ja, het gevoel van en het ingeleid te worden door Christus' Geest in **z i j n e** onmacht, dat veroorzaakt rechten ernst, en brengt hem van zichzelf af, en doet hem op eene rechte wijze **afdrijven** van al

het eigen, en doet hem zaliglijk zinken, en te sterker roepen, evenals die blinde Bartimeus, Mark. 10:46—52, Heere Jezus, Gij Zoon Davids, ontferm U mijner! evenals een, die in het water ligt en aan het zinken is, die rust daar niet op, dat hij zichzelf niet redden kan, maar dat verzwaart zijne ellende en zijn gevaar en daarom roept hij te sterker.

d. Zulk eene ziel krijgt bij bevinding eene geheel andere ontdekking en openbaring van Christus, als de Borg van dat zalige verbond, in zijne gepaste ambten, zooals Hij de Alpha en de Omega, het begin en het einde van zijn eigen werk in het hart is; geheel anders dan zij ooit te voren door hooren, lezen of onderwijs gehad heeft. O, vrienden! ware dat genoeg, dan werden allen, die onder het evangelie-licht leven, zalig; maar Jezus belooft, Joh. 14:21, 23, Ik zal Mijzelven aan hem openbaren; Ik en de Vader zullen komen, en woning bij hem maken, en wel zoo, als hij aan de wereld niet doet. Paulus, die zoo onderwezen was op de hoogeschool te Jeruzalem, aan de voeten van Gamaliël, aangaande den Messias en den weg, om door Hem zalig te worden, zegt nochtans, Gal. 1:15, 16, Nademaal het Gode behaagd heeft zijnen Zoon in mij te openbaren. O! dit is eene openbaarmaking van Christus in het hart en tegen de zonde, als die fontein, daartegen geopend, Zach. 13:1, en die openbaring zaligt de ziel eerst, en maakt haar klein. Job zegt, hfdst. 42:5, 6, Met het gehoor der ooren heb ik U gehoord, maar nu ziet u mijn oog, (en dit was het gevolg) daarom verfoei ik [mij], en ik heb berouw in stof en asch.

e. Daarbij ziet en gevoelt zulkeen bij dat licht des Geestes de afkeerigheid van zijn hart van Christus en van dat zalige verbond, waarin alles om niet te krijgen is. O! die onwilligheid, om door Jezus alleen zalig te worden, ook om om niet zalig te worden, en dien eigenwerkelijken grond ziet en gevoelt hij; Jezus zegt, Joh. 5:40, Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven zoudt hebben! o! dat gelooft zulk eene ziel in zijne kracht; en als zij zich al aanbiedt aan den Heere Jezus, zij kan niet los worden, zij vindt zich van rondom aan banden vast; dit alles maakt haar aan zichzelf bekend, dat het aan haren kant, en niet aan 's Heeren zijde scheelt; want wilde zij, zij zoude los worden, en gaan evenals in het natuurlijke; dit maakt haar verlegen, bekommerd, benauwd, roepende, en 'Christus dierbaar, en zeer begeerig om uit zichzelf en tot Christus te worden overgehaald.

f. Daar, (aan die deur, met belijdenis, en als een onwaardige wachtende, zuchtende en roepende), is het het werk van Christus' Geest, zulk eene ziel de bereidwilligheid, volheid en sterkte van den verhoogden Middelaar te doen zien, en te doen gelooven, dat Hij zulk eenen, hoe ellendig ook gesteld, roept en wel hebben wil. O! vrienden! dit is zulkeenen als koud water voor eene vermoeide ziel; hier is. Jezus als een balsem tegen wonden en als een Medicijnmeester niet voor gezonden, maar voor zulke zieken. O! dit te merken, dat

Jezus' oog op hem is, dat Jezus zulkeenen gadeslaat en zijne hand aan hem heeft, dat veroorzaakt hooge verwondering en liefdetranen, en een jagen om binnen te geraken.

g. Eindelijk werkt de Heilige Geest het geloof in zulk eene ziel op eene bovennatuurlijke wijze, waardoor **zij** de hand legt aan den verbonds-Middelaar, Hem kiest zonder eenig beding, en al de wegen kiest, die **Hij** tot haren dood toe met haar wil houden, en waardoor zij dus het verbond der genade met haar hart inwilligt, **hartelijk** lust hebbende om langs dien weg Gods gezaligd te worden, gelijk David zegt, 2 Sam. 23 : 5, Hoewel mijn huis **alzo**o niet is **bij** God, nochtans heeft **Hij** mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles welgeordineerd en bewaard is, voorzeker is [**daarin**] al **mijn** heil en allen lust, hoewel **Hij** het [nog] niet doet uitspruiten. O! dan ondervindt **zulke**en:

†. Dat **hij** niet gelooven kan als **hij** wil, maar dat terecht het geloof genoemd wordt, Col. 2 : 12, het geloof der werking Gods; dat het hem moet gegeven worden in Christus te gelooven, Fil. 1: 29, U is het gegeven, en anderen is het niet gegeven.

††. Ook ondervindt **zulke**en bijzonder de kracht van die waarheid, Joh. 6 : 44, Niemand kan tot **Mij** komen, tenzij de Vader, die **Mij** gezonden heeft, hem trekke, en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage, en **tenzij hij** het van den Vader hoore en leere, vs. 45; en zulk **eene** ziel staat daar niet lang, maar gaat wel bedaard over en met vele overwegingen, en na vele overrekeningen der kosten, en **zij** krijgt dat van den hemel, om **zoo** vuil, **zoo** zondig, **zoo** schuldig, **zoo** blind en verkeerd als **zij** is, **zoo** machteloos, ja, **zoo** verdoemelijk tot Christus, als de Middelaar des verbonds, te komen, en den zoom van **zijn** kleed aan te raken. Dit is het wenden naar Hem om behouden te worden, Jes. 45 : 22; dit is het vluchten naar Hem en in Hem om haars levens wille; ik zeg, zulk eene ziel geeft zich over; zij geeft haar hart over dat voor haar **zoo** ondoorgrondelijk, en **zoo** **ondoorzoekelijk** arglistig, doodelijk en boos is, Jer. 17 : 9. 'O ! zij kent geen veiliger weg, dan om dat hart aan Hem te geven, die harten doorgrondt en nieren proeft; **zij** weet dat het nergens anders veilig is; daarom is hare rust in het overgeven en in het aangenomen te worden, zeggende:

Daar is mijn hart geheel en al ;
 Of 't wil, of 't kan, het moet en 't zal,
 't Moet U, mijn Heiland minnen:
 U, lieve Jezus ! U alleen, .
 U, zoete Jezus! anders geen;
 En wil 't niet, dring er binnen.
 Dring het, dwing het,
 Doe het zwichten, voor U schichten,
 Al zou 't scheuren,
 Dring er in, en 't zal niet treuren.

†††. Zulk eene ziel ontvangt ook van den hemel den Heere Jezus in haar hart, en bijgevolg ook dat wederzijds vereenigend werk, en ze krijgt een genadig recht op zijnen Persoon en op al zijne goederen,

gelijk in het natuurlijk **huwelijksverbond** het eene en het andere volgt; en dus gaat zulk eene ziel, met al haren afgrond van armoede en ledigheid, in Christus' rijkdommen en volheden over; zij gaat met al hare schulden in zijne eeuwige en volmaakte gerechtigheid over; met hare zonden en zondige natuur in **zijne** heiligheid; met hare onwilligheid en onmacht in zijne algenoegzaamheid en sterkte; met hare dwaasheid en blindheid' in zijn licht en zijne wijsheid; met hare onwaardigheid in **zijn** waardig& Persoon; met hare onvolmaakte werken en plichten in zijne gehoorzaamheid en volmaakte voorbedding; met al hare bekommelingen in zijne zorg over haar, en ook met haren gansen wil en zin in zijnen wil, en krijgt dus Christus' zin.

6 ††††. Ja, zoo geeft zulkeen 'ook het geheele bestuur over **zijne** ziel en lichaam aan Christus in **zijne** handen over, kiezende met het gansche hart, en blindelings al **zijne** wegen in het geestelijke en in het **tijdelijke** onbepaald, om in den hemel te worden gebracht op zijnen tijd.

6 ††††. En **bij** en tot dit alles kiest **zulkeen**, en neemt den **geheelen** Christus, zonder iets uit te sonderen, met zoet en zuur en met al de aanklevende kruisen en tegenheden, met het hart aan. Joh. 1: 12, **Zoo** velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, [namelijk] die in zijnen naam gelooven. O! zij doen Hem aan als een kleed, en dekken 'hunne arme ziel met Christus, die dan voor hen wordt, hetgeen **Hij** van den Vader is geworden, namelijk : wijsheid, gerechtigheid, heiligmaking en verlossing; 1 Cor. 1 : 30. Ziet, dit is het verbond maken of inwilligen over de offerande van **Gods** Zoon, en dus worden de **gunstgenooten** **Gods** verzameld met Christus ; o! zonder Christus komt niemand in dit wonderlijke en eenzijdige verbond, daarom zegt God, Ps. **50 : 5**, Verzamelt **Mijn** mijnne **gunstgenooten**, die mijn verbond maken met offeranden. O, vrienden ! dat God ons allen beware voor bedrog; deze zaken worden naar **Gods** Woord, in meerdere of mindere mate, toch in waarheid, vereischt, zal iemand uit dien ouden grond, het verbroken werkverbond, **zijn** uitgerukt en daar ontworteld, en zal **hij** overgeplant zijn in dezen vetten grond, om vruchten te dragen; elk onzer zal het bevindelijk moeten kennen.

••• 2. Zien **wij** nog, (wanneer iemand in waarheid dit verbond heeft ingewilligd.) welke bewijzen, **onafscheidelijke** gevolgen en vruchten het in zulk eene ziel nalaat, mitsgaders de redenen, waarom deze dingen **zoo** onafscheidelijk **zijn** verknocht aan het **zijn** in het verbond. Och, mensch! leg er u toch bij **neêr**, en meen niet de vruchten te hebben, zonder de vorige zaken'te kennen, en meen niet, dat **gij** de vorige zaken in waarheid bezit, zonder deze gevolgen.

5 a. Wij zullen eerst eens nagaan, wat men voor bewijzen, vruchten en gevolgen, van het **zijn** in het genadeverbond, die **onafscheidelijk** **zijn**, niet te houden hebbe, en welke wel.

6 †. Onder de **vruchten** en onafscheidelijke gevolgen moet men niet rekenen :

7 *. Dat iemand van openbaar goddeloos, levende in alle grove zonden, of van ongodsdienstig, van onoprecht in zijnen handel en wandel, van zeer vijandig tegen de vromen, dat zulke~~n~~ verandert van levensloop, en zeer burgerlijk, zedig, uitwendig godsdienstig, in zijnen handel en bedrijf oprecht en eerlijk, ja, daarbij de vromen toegedaan wordt. O, vrienden! doet er vrij bij: dat een mensch een zoeker kan worden, en zonder ooit te vinden, Luk. 13 : 24, Velen zullen zoeken in te gaan en zij zullen niet kunnen. Velen vasten en bidden, en dat dagelijks, uit eene soort van lust in de kennis van Gods wegen; ziet nadrukkelijk Jes. 58 : 2, 3, waar de Heere zegt: hoewel zij Mij dagelijks zoeken en eenen lust hebben aan de kennis mijner wegen, als een volk dat gerechtigheid doet, en het recht zijns Gods niet verlaat, vragen zij Mij naar de rechten der gerechtigheid, zij hebben eenen lust tot God te naderen, zeggende: waarom vasten wij, en Gij ziet het niet aan? Waarom kwellen wij onze ziel, en Gij weet het 'niet? Ziet, ten dage, wanneer gijlieden vast, zoo vindt gij uwen lust, en gij eischt strengelijk allen uwen arbeid; en in den Farizeër, Luk. 18. Ja, de vromen zoeken, zelfs in het oog der wereld en der vijanden, en dat uit benauwdheid, dat men niet zalig zal worden; ziet dit in den jongeling, Matth. 19 : 16-22, die kwam in de tegenwoordigheid van eene groote schare tot Christus; zulk een groot en rijk man drong door al het volk heen tot zulk eene verachtelijke schare, waar Christus bij was, en hij noemde Hem goede Meester, 'en wilde ook zalig worden, en daar' heel wat om doen, en vroeg Jezus om raad; dus kan men bekeerd worden tot de kerk en tot de vromen, en niet tot den Heere. Jer. 4 : 1, Zoo gij u bekeeren zult, o, Israël! bekeert u tot Mij. Ja, vrienden! lampen en olie daarin hebbende van gemeene werkin gen des Geestes, zooals de dwaze maagden, Matth. 25, en echter de vaten, de fontein Christus, missende; hoe hoog dit werk kan gaan, buiten het genadeverbond ingewilligd te hebben, ziet dit Hebr. 6 : 4, 5 en 1 Cor. 13 : 1-3. O, vrienden! wat was Paulus godsdienstig en een ijveraar naar de wet, en welk een verstandig man voor zijne bekeering, en Simon de Toovenaar, wat moet die eenen zin gehad hebben in de gaven des Geestes, en echter was dat alles geen gevolg, van tot het genadeverbond te behooren; van Simon staat, dat hij was in eene gansch bittere gal, en eene samenknopping der ongerechtigheid, Hand. 8 : 23.

7 **. Ook moet men niet verkeerdelijk voor een gevolg houden, dat een geloovige door zijnen overgang in het genadeverbond geheel vernieuwd wordt, zijne zonde en zijnen zondigen natuurstaat kwijt raakt; dat niet, zoo is er niemand op aarde, die niet zondigt, daar is geen mensch op aarde, die niet zondigt. Er staat Pred. 7 : 20 en Jak. 3 : 2, dat de geloovigen dagelijks struikelen in velen. Dit houden wij staande tegen de verdorvene Piëtisten en alle drijvers van volmaaktheid der geloovigen op aarde.

3 ***. Eindelijk, moet men niet verkeerdelijk meenen, dat het zondige hart of de zondige natuur van eenen geloovige, die in dat verbond

is ingegaan, beter is geworden, en dat een geloovige dus bewaard zou zijn voor zware vallen. Och, vrienden! ziet dit in David, Salomo, Asa, Petrus en anderen, wat staan die niet in het Woord als bakens in zee, ten bewijze dat een geloovige tot alle zonden komen kan, behalve alleen tot de zonde tot den dood, of volstandig zondigen, daarvoor alleen is hij bewaard. En Paulus zegt ons: dat het verdorvene deel blijft in eenen geloovige aan deze zijde van de eeuwigheid, en daarvan had hij en hebben allen, die licht hebben, bevinding; Rom. 7 : 21, Zoo vind ik dan deze wet in mij, als ik het goede wil doen, dat het kwade mij bijligt, en vs. 23 zegt hij, maar ik zie eene andere wet in mijne leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds, en mij gevangen neemt onder de wet der zonde, die in mijne leden is; ja, zelfs vond hij de kracht der ongerechtigheid wel sterker dan voor zijne bekeering ; vs. 9-13 zegt hij, als het gebod gekomen is, is de zonde weder levend geworden, want de zonde, oorzaak genomen hebbende door het gebod, heeft mij verleid, en door hetzelfde gedood. En dat de zonde bovenmate zondigende werd door het gebod, daarvan roept hij uit, vs. 24, Ik, ellendig mensch! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods? Vrienden! het onderscheid tusschen eenen geloovige en eenen ongeloovige is derhalve niet, dat de natuur van den eenen zoo kwaad niet is als van den anderen, maar daarin, dat een geloovige er wat tegen heeft gekregen, een nieuw schepsel, geest genoemd, dat strijdt tegen dat booze deel, tegen het vleesch, en dat deze twee staan tegen elkander, Gal. 5: 17. Uit al hetwelk blijkt, dat het onzin is, dat een geloovige in de dagen des Nieuwen Testaments niet zoude kunnen komen tot de verloochening van Christus, evenals Petrus, en een klaar bewijs van eene groote onkunde van zichzelf. O ! de Heere moet zijn volk bewaren, waarvoor zouden zij anders niet open liggen?

6 ††. Maar eindelijk moet men naar Gods Woord, onder de vruchten en onafscheidelijke gevolgen, te gelijk als bewijzen dat iemand in het genadeverbond is overgebracht, rekenen :

7 *. Verandering in de gestalte van zulkeenen, dat is blijkbaar een eerste gevolg.

8 §. Omwending in zulk eenen tijd van zijnen ganschen weg en werk van binnen : De staat van zulkeenen is niet wettisch, maar bij ongestalten raakt hij in eigenwerkelijke gronden vast; hij heeft wat van binnen, dat hem somtijds hindert, om zulke zaken naar zijn oordeel te bidden, waarom hij te voren met veel hulp heeft kunnen bidden.

8 §§. En dus heeft hij eene andere leiding; het hart heeft iets kinderlijks, dat als tot eenen Vader wil roepen, dat roepen wil zooals Jer. 3: 4, Mijn Vader! Gij zijt de Leidsman mijner jeugd, en dat volgens 1 Petr. 1: 13, lust heeft, op de toegebrachte genade in de openbaring van Christus, volkomen te hopen. Ook werkte hij meer uit liefde tot God en Christus en in afhanging van Hem. Hij heeft eene andere soort van haat tegen de zonde, meer uit grond van liefde tot God, en zoekt ook meer de dooding zijner zonden door Christus kracht en Geest.

8 §§§. Deze verandering en onwending zal bij alle geloovigen zijn, al wordt zulks van het eerste oogenblik van hunnen overgang bestreden, of al geraken zij aanstonds in het duister; zulks beneemt dan wel hunnen troost, maar dat neemt de waarheid der zaak in hen niet weg.

2 ** Hartelijke lust en liefde op den grond van zijn hart,

8 §. Om God te prijzen, te verhoogen en te verheerlijken; het hart wil naar boven, genade komt van boven en wil naar' boven. O! het wil zich verliezen in dien wonderlijken eeuwigen vond, in dien hoogen weg van verlossing en verzoening door Gods eeuwigen schoot-Zoon, en in de eeuwige liefde.

8 §§. Voor God te leven is het einde van de overbrenging in dat heilige verbond, Luk. 1: 74, 75, Opdat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vrees, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, al de dagen onzes levens. Zoo lezen wij van Matth. 8: 14, 15, als Jezus Petrus' vrouws moeder van de koorts genezen had, dat het gevolg was, dat zij opstond en Hem diende. Ook om heilig te zijn; o! al kunnen zij het niet bereiken, hun zuchten onder de onheiligheid, onder een ellendig hart, hun opzien en opzuchten uit de zondige gesteldheid is er een bewijs van; en wat is dat anders, dan een uitvloeiSEL uit het genadeverbond, waarin de Heere beloofd heeft, Jer. 31: 33, Zijne wet in hun binnenste te geven en in hun hart in te schrijven? Dus is op den grond van hun hart in Gods wet al hunne vermaking, Ps. 119 : 17, en wonderlijk is hier Paulus' gesteldheid, Rom. 7 : 22, 24; eerst zegt hij : ik heb een vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mensch, en even daarna: Ik, ellendig mensch ! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?

8 §§§. Om van zonde en wereld te scheiden, o! wat is zulkeen zijn ellendig, verdorven en dwalend verstand, dat bedenken des vleeschens, Rom. 8 : 6, 7, die gedachten, Jes. 55 : 8, niet in den weg! Wat is die hoogmoed, die wettische gestalte, die eigenheid in kracht en beoogingen, of in beginsels en einden, waaruit en waartoe men werkt, en die zelfliefde zulkeenen niet in den weg! Wat zijn zijne booze lusten, bewegingen en begeerlijkheden, die diep gewortelde natuur-humeurzonden, daar hij als geen doorkomen in ziet, hem niet hinderlijk en in den weg! Ja, wat is zijn gansche hart met zooveel gedeelde schuilhoeken, dat zoo ondoorgrondelijk, bedriegelijk, arglistig, boos en ondoorzoekelijk voor zichzelf is, hem niet zeer in den weg ! O, vrienden! het nieuwe schepsel schreeuwt uit die diepte. Wat is niet een bewijs, dat zuchten over zijne verkeerdheid en ongelijkvormigheid ; over zijne dorre, doodige en zondige gesteldheid; over een onwillig, een aardsch- en wereldschgezind hart, dat al naar hooge dingen staat, en dat gelijk de ziel wil openbaren, en verlangt naar vleugelen als eener duive, dat dan ondergehouden wordt. Dit is nu het gevolg van waarheid in het binnenste; geen liever en geen heerlijker dag verlangen zij, niets zou hun dierbaarder zijn, dan dat Christus zijne hand eens aan hun hart en aan hunne liefste boezem-

zonde legde, hen reinigende en hen van zonden en banden vrijmaakte. O, vrienden! het zal wel eens waar worden, de Heere Jezus heeft het gezegd, Joh. 17 : 19, Vader, Ik heilig Mijzelven voor hen, opdat zij geheiligd zouden worden in waarheid. En met betrekking tot de gedragingen van hen omtrent de wereld, en van de wereld omtrent hen, o, wat scheiden zij met hun hart van dezelve! en de wereld, (hoe lief zij ook te voren zulkeenen gehad hebbe) als hij tot God bekeerd wordt, scheidt zichzelf af, Jud. vs. 19. Ziet dit eens in dien blindgeborene, dien Jezus ziende had gemaakt, Joh. 9; hoe wierpen de leeraars van dien tijd hem uit de kerk, uit de synagoge, en brachten hem onder censuur, omdat hij Jezus liefhad en in Hem geloofde; maar daar staat opmerkelijk, dat, als zij hem openbaarde als de Zoon Gods. Jezus zegt: gelooft gij in den Zoon Gods? En hij zeide: wie is Hij, Heere! opdat ik in Hem mag gelooven? Zoo gaat het eene ziel nog weleens, als zij van de wereld en van hare vrienden of nabestaanden, om Jezus' zaak verstooten wordt, dat Jezus haar dan vindt.

§ § § §. En eindelijk, om het voor tijd en eeuwigheid met Gods volk te houden; o! daarbij valle, wat vallen wil, dat is hun volk. David was een koning, maar die arme en ellendige, verachte menigte was zijn volk, waarmede hij verheerlijkt zou worden.; en dat komt voort uit die vereeniging met het genadewerk en die geestelijke eensgezindheid in Christus, uit dat eenerlei hart en dien eenerlei weg, Jer. 32 : 39. En deze liefde tot Gods volk is ook, naarmate zij het beeld Gods uitdrukken, evenals in het natuurlijke, als wij verscheidene schilderijen hebben van onzen vader, wij voor dat hem het beste gelijkt en zijn beeld uitdrukt, de meeste liefde hebben, zoo ook hier. Naarmate zij teeder, gestorven aan zichzelf en verloochend zijn, en naarmate zij ook onderscheiden licht hebben om zielen te behandelen, en getrouw daarin zijn; sommigen houden nog wel veel van zulke vromen, die weinig licht hebben, die ver van zichzelf en van den Heere zijn, die zachte dingen spreken, die bedriegerijen schouwen, maar vrienden! dat is niet recht; ziet van David Ps. 16 : 3. Al zijn lust was tot de heiligen, (dat zijn de teedersten) en heerlijken op aarde, en Johannes zegt nadrukkelijk, 1 Joh. 5 : 1, Een iegelgk, die lief heeft Dengene, die geboren heeft, die heeft ook lief dengene, die uit Hem geboren is, en 1 Joh. 4 : 20, Die zegt, dat hij God liefheeft, en zijnen broeder haat, die is een leugenaar. Want die zijnen broeder niet liefheeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, dien hij niet gezien heeft? Dit artikel, aangaande de gemeenschap der heiligen, mag aan niemands geloof ontbreken, of hij lijdt schip breuk.

***. Is een onafscheidelijk gevolg het strijden of het staan in den strijd tegen de zonde en alle vijanden Gods; dat des Heeren vijanden ook zijne vijanden zijn; en dan ligt het bewijs en gevolg niet zoo zeer in de mate van den strijd, of in het bovenliggen in den strijd, maar in de oprechtheid van den strijd, en dit blijkt in dien lust en die liefde om het daartoe dicht bij Jezus te houden, om wapenen

van Hem te krijgen en om van Hem geleerd te worden, hoe dezelve te gebruiken, namelijk, gelijk de apostel zegt, Ef. 6 : 18, Met alle biddingen en smeekingen, biddende te aller tijd, in den geest, en tot hetzelfde wakende met alle gedurigheid en smeeking voor ²¹ de heiligen ; zoodat voornamelijk de waarheid van de scheiding van de zonden met zijn hart blijkt uit de oprechtheid van den strijd, al ligt de ziel onder.

- 4 ****. Eindelijk is het wezenlijke gevolg, dat de Heere Jezus en de weg van verlossing door zijne verdiensten om niet, de weg van vrije genade en de weg des verbonds, om verbondswijze met den Heere te handelen, zulkeen op den grond van zijn hart alleen en boven al, wat de wereld beloven en geven kan, dierbaar is. 1 Petr. 2 : 7, U dan, die gij gelooft, is Hij dierbaar; en dus spreekt David uit zijne onwaardigheid, 2 Sam. 23 : 5, Hoewel mijn huis alzoo niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles welgeordineerd en bewaard is. Voorzeker is [daarin] al mijn heil, en allen lust, hoewel Hij het [nog] niet doet uitspruiten. Vrienden! Mozes' keuze ligt hier boven, Hebr. 11:25.
- 5 b. Moeten wij nu de reden navragen, waarom deze dingen zulke vruchten en gevolgen zijn, die onafscheidelijk zijn van het zijn in het verbond. De reden is:
- 6 †. Omdat Paulus het scheiden van de zonde onafscheidelijk vastmaakt aan een Christen, en dus aan het in het verbond te zijn, 2 Tim. 2 : 19, Een iegelijk, die den naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid ; waarin dan opgesloten ligt, dat het een dagelijksch werk moet zijn, gebruik van den Heere Jezus te maken tot r'echtvaardigmaking, om langs dien weg dagelijks van zonden te kunnen scheiden, want geen 'eene zonde kan toch gedood worden zonder Christus; derhalve is het, alsof de apostel zeide: heeft iemand lust om van zijne zonden te scheiden, hij kome tot Christus in dit welgeordineerde verbond, hij noeme Christus' naam, hij rake Jezus met zijne zonden aan: en wederom aan de andere zijde, dat niemand met zijne zonden Jezus aanraken, met Hem in het verbond komen en dus zijnen naam noemen zal, of het zal dit gevolg hebben: hij zal van zijne zonden scheiden, daar zal kracht van Hem uitgaan.
- 6 ††. Omdat Christus geene gemeenschap kan hebben met een, die de zonde koestert en daarin leeft. Jezus is geen dienaar der zonde; Hij is dat Heilige Gods, dat uit Maria geboren is, Luk. 1 : 35, en Hij heeft zich voor zijn volk geheiligd, opdat zij geheiligd zouden worden in waarheid, Joh. 17 : 19. Daarbij is des Heeren Jezus toepassend werk in de ziel dadelijk te heiligen, niet afgescheiden van zijne voldoening.
- 6 †††. Omdat h et niet anders wezen kan, of een, die Christus kiest, en dus het genadeverbond inwilligt, ontvangt in die vereeniging eene nieuwe natuur, eene vanzelfheid ten goede, hij wordt een nieuw schepsel, het oude gaat voorbij en het wordt alles nieuw, 2 Cor. 5 : 17; bijgevolg moet daar verandering zijn.

6 ††††. Omdat zulkeen, naar de beloften, den Heiligen Geest ontvangt als een Inwoner in zijn hart, die hem een Geest der heiligmaking wordt, die hem zuivert van alle verdorvene begrippen en dwalingen des verstands, Jes. 29 : 24, en die dwalend van geest zijn, zullen tot verstand komen, en er staat Joh. 16 : 13, dat de Geest hen leiden zou in alle waarheid. Ook wordt die Geest in hem eenen Geest des oordeels en der uitbranding, Jes. 4 : 4, zoodat hij, die in het verbond is, dien Geest heeft ontvangen, maar die den Geest van Christus niet heeft, die komt Christus niet toe, en die blijft ook dezelfde, Rom. 8 : 9, en vs. 14, Zoo velen, en geene anderen, dan die door den Geest geleid worden, zijn kinderen Gods.

6 †††††. Eindelijk en ten laatste, omdat eenen, die in dat onveranderlijk verbond der genade is, de hemel niet kan noch zal ontgaan; o! de hemel is vast aan het verbond, en vrienden! Johannes zegt, Openb. 21 : 27, Dat daar niet inkomt, dat onrein is, en gruwelijkheid doet, en leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des levens des Lams; en Paulus zegt bepaald, Hebr. 12 : 14, dat zonder heiligmaking niemand (wie hij ook zij) God zien zal.

TOEPASSING.

Zietdaar iets gezegd van de natuur van dit zalige verbond.

- A. Vrienden! wij mogen in het algemeen zeggen, wat is ons aller geluk groot, dat de groote God, de eeuwige Wijsheid en Goedheid, zulk een wonderlijk verbond, en zoo onbegrijpelijk wel verordineerd, heeft uitgevonden en daargesteld, hetwelk God laat aanbieden aan allen, die onder het evangelielicht leven, zoodat allen, die maar gewillig worden en hooren, daaronder kunnen komen. Het is maar: neigt uwe ooren en komt tot Mij; hoort, en uwe ziel zal leven, want Ik zal met u een eeuwig verbond maken, [en u geven] de gewisse weldadigheden Davids, Jes. 55 : 3. Wel mensch ! waar denkt gij wel, dat het vandaan komt, dat gij daar zoo buiten blijft, en dat gij niet eens bedaarft gaat nederzitten om te onderzoeken of gij, tot het genadeverbond behoort? Immers hangt er uw eeuwig geluk of uw eeuwig ongeluk van af, of gij er in of buiten zijt; en vrienden! uw doop, uw kerk gaan, uw avondmaal gaan, uwe uitwendige deugden, uwe geloften en aalmoezen, ja, uw bidden en uwe tranen brengen u daar niet in, God zelf moet u brengen onder den band des verbonds. Ezech. 20 : 37, en al die dingen moeten hun eigengerechtigheids gewicht verliezen, en zoo doende als valsche steunsels uit uwe hand vallen.
- a. O! omzwervende mensch buiten dit zalige verbond, kondet gij het eens zien! o! zucht naar boven dat God het u doe zien, dat de eenige reden, waarom gij zoo gerust en zorgeloos zijt, deze is, omdat gij gebonden ligt onder het verbroken verbond der werken, en dus onder den vloek, en bij dat alles blind zijt. Gij weet noch gelooft het

niet, o, mensch! **Gods** Woord leert, dat **gij** in een verbond staat met den dood, en in een voorzichtig verdrag met de hel, Jes. 28 :15. Is het niet waar?

- .. 1. Wat is dat anders, in vrede te staan met de zonde? **Zijt** gij niet zoo gewend aan het zondigen, de een wel meer aan die en die 'grove zonde naar buiten, maar allen aan het dienen en het opvolgen van de bevelen van hun booze hart, ik zeg, **zijt** gij er niet zoo aan gewend, dat **gij** bijna **geene** zonde kent? **Zoudt** gij wel tienderlei zonden kunnen noemen zonder u lang te hedenken? **Zij** van **Gods** volk, die licht hebben, zullen ze u met indruk **toon**en, in'alles waaraan zij maar hunne handen slaan, omdat de zonden hunne verklaarde vijanden **zijn**. Is dat dan geen verbond, waarin gij staat? O, mensch! wel een verbond! een verklaarde vijand van God, en een vriend van de zonde te **zijn**, dat is wat te zeggen. Ja, immers zoo belet de zonde u **geenen** slaap; **zij** moge (als het zoo wat hoog gegaan is naar buiten) uwe conscientie eens wat te doen maken, maar dan is er immers niets, waarnaar **gij** dan meer verlangt, dan naar vrede met het kwaad, **geene** scheiding van het kwaad, maar vrede. Wel, mensch! zal dat dan ook niet eens eindigen in den dood en in de hel ? O! Jakobus zegt het, Jak. 1: 15, De begeerlijkheid ontvangen hebbende, baart de zonde, en de zonde voleindigd **zijnde**, baart den dood.
- ... 2. Wat is dat anders in de vriendschap der wereld te staan? Immers **zijt** gij dan een vijand **Gods**, en een vriend van dat, wat God haat met uitersten afkeer. Waar leeft uwe ziel? als **gij** bij **Gods** volk **zijt**, die van God en zijne wegen spreken! of bij de **wereldsche** goddeloozen of burgerlijke menschen, bij de ijdelheden en vermakelijkheden, (al gaat het nog'al zoo buitensporig niet toe.) Is dat geen verbond, en vloeit er dat niet uit voort, dat men elkander zoo getrouw is? En al heeft men al wat tegen elkander, als het evenwel op dat derde aankomt, tegen dat vereenigde volk en het werk **Gods** in hen, dat men dan de handen in elkander slaat? Het is wel waar, dat de een er boozter en vuiler tegen is dan de andere, maar de beste uit de menigte mag den vromen een vriendelijk oog geven, doch **zijn** hart geeft hij hun niet; daarom laat hij ze loopen, als zijn volk niet zijnde; **zij** zijn niet van de wereld, waar hij van is, Joh. 1.5 : 19. Elk behoort onder een bijzonder rijk en onder een bijzonder verbond te huis. Jezus zegt daar, omdat gij van de wereld niet **zijt**, daarom haat u de wereld; wel, kondet gij het zien! de wereld heeft u lief, omdat **gij** het hare zijt, dat is in den grond waar; maar daarbij komt, dat door den **eenen** zijne spotachtigheid, den anderen zijne kwinkslagen, den derden zijn humeur, meer liefde en nauwer band veroorzaakt wordt **bij** den **eenen** dan bij den anderen, doch de grond van vereeniging bij de wereldsche menschen is **waarlijk** ook eenerlei hart en eenerlei weg, en, vrienden ! is dat geen verbond? O! Het zal ook eindigen in den dood, ja, in de hel.
- ... 3. Wat is dat anders in vereeniging te staan met den vorst der duisternis? O! den engel des afgronds tot **zijn**en heer en koning te

hebben, zijne wetten en bevelen te moeten opvolgen; ja, dat vrijwillig onder zijne macht te liggen, en overal zijne partij te trekken, en met zijne onderhoorigen vereenigd te zijn; die tot zijne vrienden te hebben; al wat hij gebiedt, of wat zijne onderdanen voorstellen, ook vrijwillig te moeten opvolgen; als in een verbond te staan met, ja, een slaaf te zijn van de manieren en gewoonten dezer wereld, dat is immers een doen van den wil des vleesches en der gedachten, Efeze 2 : 3, en volgens vs. 2, een wandelen naar de eeuw dezer wereld. naar den overste van de macht der lucht, die krachtig werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid. O! daar komt het vandaan, dat gij handen vol werks van hem krijgt, omdat gij zijn eigendom zijt. Den eenen wordt ingegeven: hij moet staat in de Gereld zoeken, nu is er kans toe; eenen anderen: rijkdom; eenen anderen: eenen grooten naam en achting, ja, hij heiligt zijnen eigenen naam; eenen anderen: hij moet dat huis koopen en bouwen; hij gaat met zijn hart aan het werk, en hij eindigt zijne dagen in zijnen lust, en des vijands gansche hooge einde is, om u onder zijne macht, en onder den band van zijn verbond, en van het verbond met den dood en de hel, te houden. En dus valt hij, volgens 1 Tim. 6 : 9, in den strik, in vele verzoekingen, en eindēlgk in verderf en ondergang.

b. Menschen! of gij dacht, dat gij niet weet dat gij ooit in dit satans verbond hebt ingestemd en bijgevolg dat gij dat nooit gemaakt hebt, ik moet u zeggen, gij behoeft het niet te maken, gij hebt het plechtig in uwen eersten vader Adam gemaakt, wanneer gij in hem het goddelijke werkverbond hebt verbroken, door van God af te gaan en Hem te laten varen en door het jawoord aan den duivel te geven; en in en onder dat verbond staat gij nu en wordt er in geboren, en gij bevestigt hetzelfde alle dagen, want gij houdt u alle dagen aan die zijde, en niet aan Gods zijde. O mensch! twist daarover niet of gij er in zijt, valt liever op uw aangezicht voor God; hoe komt gij er anders uit?

v. v. Dienaēn ! die dien ouaēn wreeaēn neer en koning, zgne heerschappij en het verbond met hem moede zijt, en begeerig gemaakt zijt naar redding en verlossing uit die slaafsche dienstbaarheid; o ! ziet daar eene deur der hoop, mocht ze in uw hart, als in het dal Achors, geopend worden! Ziet 'daar een eenzijdig verbond van enkele genade, waar uwe onmacht u niet behoeft 'te hinderen, vermits de Heere 'zelf zegt, Ezech. 20 : 37: Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan, en Ik zal u brengen onder den band des verbonds.

a. O, vrienden ! de welgeordineerdheid en wonderlijke eenzijdigheid van dit verbond moest uw hart innemen en overhalen; gij hadt reden van u te onttrekken, ingeval het u niet aangeboden werd; ja ingeval gij alvorens vereischt werd een ander mensch te zijn, een ander hart, of minder zonden te hebben, en ingeval gij eerst rechter en evangelischer moest handelen, voor God u opnam, en ook ingeval bij u eene kracht vereischt werd om uzelfen daaronder te brengen. Maar dit alles is nu het tegendeel ; het is hier maar, gelijk Ezech. 16 : 6: Ik

vond u walgelijk in uwen bloede op de vlakke des velds, en Ik nam u op, en kwam met u in een verbond, en gij werdt Mijne.

b. Hebt gij lust eens eenige dingen te hooren, waaraan iemand weten kan, dat hij tot en onder dit verbond behoort?

1. **Zulkeen** heeft kennis aan Christus, en aan onderhandelingen met Hem, als de Borg des verbonds. Vrienden! hoe zou hij er anders onder komen? Wie zou er hem inbrengen?
2. **Zulkeen** kleeft de bondelingen aan, of zij groot of klein zijn in de wereld, die zijn zijne vereenigde, lieve vrienden, zijne broeders en zusters, die elkander verstaan. Het is waar, dat **zulkeen**, volgens Mark. 10 : 29, verlaten heeft; vader, moeder, zusters, broeders, vrouw, kinderen, akkers, maar hij heeft het hier in den tijd wel honderdvoudig weërom, en dan nog te wachten na den tijd het eeuwige leven.
3. **Zulkeen** heeft wat van binnen, dat zich onmiddellijk zet tegen de zonde, dat de wereld den rug toekeert, ja, dat eene richting zet en houden wil; wat ook een ander daarvan zegt, hij bekreunt zich daar niet om. O! al wat uit God geboren is, overwint de wereld, 1 Joh. 5 : 4, zoodat **zulkeen** zijne richting houdt.
4. **Zulkeen** is een arme van geest, ja, **bedelarm** gemaakt; ja, hoe ouder en **grooter** Christen hij wordt, hoe armer hij wordt, en hoe meer hij noodzaak vindt en heil ziet in enkel op het gegevene te leven.
5. **Zulkeen** is somtijds ook de wereld te **rijk** in zijne oogen, als hij de volheid des verbonds en der beloften, ja, als hij den God en den Borg des verbonds eens onder het oog krijgt! O! hoe groot zijn geestelijk en tijdelijk gebrek ook zij, en hoever het nog schijne van de vervulling, dit **geeft** hem moed en houdt hem op; hij **verblijdt** zich vast in zijnen getrouwen, **onveranderlijken**, machtigen en **rijken** Vader, en in den eed dien Hij hem gezworen heeft, volgens Ps. 105 : 8, 9. Ja, daar ligt zoo wat op den grond van het hart, dat al die groote goederen hem ook niet ontgaan zullen, al wordt het veeltijds bestreden, en dat hij er weinig troost van geniet.
6. Het hart van **zulkeenen** teekent, bijzonder als hij hoort spreken van den evangelieweg, en dus van op het verbond te leven en daaruit te werken, en hij is zeer begeerig om in die evangelische handeling met den Heere door den Heiligen Geest gezet te worden. Hij is met evangelische woorden niet tevreden, maar het is hem om de kracht te doen; hoe meer **zulkeen** ontdekt wordt van zijn verkeerd en wet-tisch, zondig handelen, hoe liever. Christus wordt hem dierbaar, volgens 1 Petr. 2 : 7, zijn weg wordt hem dierbaar, ja, zijne leiding en onderwijs worden hem aan zijn hart dierbaar.
7. Eindelijk, als **zulkeen** eens wat zien en gelooven kan, dat de Heere hem (hoe walgelijk ook) uit vrije liefde onder dien band gebracht heeft, en hij dan voor merkelijke duisterheid en **bestrijdingen** bewaard wordt:
  - a. O! dan is het hem zulk een groot wonder, dat de partijen in dit verbond **zoo** zeer ongelijk, **zoo** strijdig zijn, en **zoo** oneindig ver-

schillen. O! dat de Hooge en de Verhevene met zulkeenen wil handelen.

b. O! dan zinkt hij weg in verwondering, ook over die **welgeordineerdheid des verbonds**, als zoo gepast tegen de schuld, vijandschap, vloekwaardigheid en onmacht van den lagen en **nietigen** mensch.

c. Ja, dan verliest hij zich in de souvereine oprichting. O! met **geene** engelen, roept hij uit,- die veel heerlijker natuur hadden, maar met menschen, wier grondslag in het stof is: en dat met **mij**, ellendige! onder zooveel menschen, met **voorbijgang** van die en die, zooveel geschikter, bekwamer en verstandiger! O vrienden! eene **heerschare** engelen schreeuwde dit uit in Bethlehems velden, Luk. 2: 14, wanneer de verbonds-Middelaar in het vleesch kwam; o, in de **menschen** een welbehagen! daar konden **zij** niet bij, en dat wordt zulk eene ziel ook hoog en wonderbaar.

c. Eindelijk, te uwer besturing:

1. Heeft de 'Heere u als uit **het** Sodom der wereld en uit het **dienst-huis** van dit geestelijk Egypte uitgelokt, en is het **zijne** hand, die u gebracht heeft, waar **gij** nu staat; wel vrienden! denkt toch het goede van den Heere en houdt maar aan, gemoedigd aan 's **Heeren zijde**, met uw gansche gestel, zooals het van natuur is, uit onwaardigheid op God te blijven zien en wachten.

2. O! wie weet, hoe haast de verbonds-Middelaar **Zichzelve**n aan u zal openbaren, en u eene hand zal toereiken, zoodat **gij** als een ongeschikte en vloekwaardige in uzelfven, echter door **zijne** kracht en hulp overkomen en u verblijden zult met de blijdschap van **Gods** volk, en mede roemen zult met dat erfdeel!

C. Kinderen van God, met een woord nog:

a. Zoekt de goedheid van God te erkennen, dat de Heere van alle eeuwigheid op u gezien en gedachten des vredes over u gedacht heeft, en dat om u in der tijd onder dat zalige verbond te brengen; ja, dat niet alleen, maar ook, dat de Heere **zijns** beloften in dat verbond heeft willen uitstrekken tot uw zaad tot in duizenden geslachten. O! dat is een wonder, dat God Zich verklaart, dat Hij de ongerechtigheden wil te huis zoeken tot in het derde en vierde lid, en dat **Hij zijne** genade wil uitbreiden tot in duizenden geslachten. En vrienden! daar de Heere dit verbond had kunnen en mogen oprichten met **enen** vader of eene moeder, zonder de kinderen eenigszins daardoor bevoorrecht waren geworden, daar lezen **wij**, Ps. 22: 31, Het zal Hem dienen, het zal den Heere aangeschreven worden tot in geslachten, en Ps. 72 : 17, Zijn naam zal voortgeplant worden van kind tot kind, totdat de maan niet meer zij ; zoo ook Ps. 105 : 8, 9, Hij gedenkt in eeuwigheid aan zijn verbond, aan zijn woord tot in **duizenden** geslachten, des eeds, dien **Hij** aan Abraham gezworen heeft. Dus komt daardoor zulk een gezin als het ware nader, en de Heere krijgt er ook eene betrekking op; het is even als wanneer een **koning** in vijandschap staat met een **zijner** onderdanen, die doet zulks ook aan zijne kinderen gevoelen; maar wanneer het verbond des **vre-**

des met zulk een vader of moeder getroffen is, en het tusschen hen en den koning wel staat, en zij volkomen in die gunst hersteld zijn, o! aanstonds deelen hunne kinderen mede in dat voorrecht, de koning krijgt weder eene betrekking op die kinderen, zij genieten ook veel goeds, en hij is ook weër te spreken, zoodat zulk een vader of zulk eene moeder' het goede voor die kinderen ook mogen zoeken.

- b. Zoekt tot dat einde u in die groote instelling, in het Avondmaal, aan te bieden, ten einde de Heere zijn verbond en al zijne beloften van zijnen kant u verzegele, en ten einde gij van achteren gelooviger daarmede mocht leeren handelen, ja, ten einde gij ook daar uwe keuze vernieuwt. O, vrienden! in den allerswaarsten weg, dien God met zijne kinderen hier op aarde houdt, kan niets meer sterken, dan dit verbond met God, en aan zijne onbepaalde verbondskeuze te gedenken, als men ooit de hand legde aan den Middelaar Christus, wanneer men geen eenen weg tot zijnen dood toe uitbedong. O! dan leert men al die wijze wegen, die God gehouden heeft en nog houdt naar zijnen goeden raad, aanbidden, ja, de allerswaarste zaken kunnen daar eerst recht licht worden.
- D. Eindelijk, nog een woord, bij gelegenheid, dat wij heden dit jaar eindigen en het aanbreken des' dagersaads van het nieuwe wachten. Eigenlijk ligt er niets wezenlijks in deze verandering des jaars tot den godsdienst, vermits de Heere God in de nieuwe huishouding alle onderscheid der dagen heeft afgeschaft, en ons alleen zijnen dag wekelijks heeft gelaten; ja, vermits elke dag, en elk uur en oogenblik een nieuwe tijd is, dien wij nooit gehad hebben; maar geraakt men bij zulk eene gelegenheid bij zichzelf en bij het verloopen van zooveel tijden over hem, dan mag men den geest ook niet binden; en daarom wensch ik, vrienden! dat er hier zoo eenigen waren.
- a. Dat wij te zamen met den uitgang dezes jaars eens vergeten mogen wat achter is, en ons uitstrekken mogen naar hetgeen, wat voor is; o! dat elk onzer, te huis gekomen zijnde, eens moge gaan nederzitten met eene zucht naar boven, om zijnen stand en weg tusschen God en zijne ziel, gelijk ook al zijne wegen en gangen en de goedheden Gods te gaan onderzoeken, en wat hij den Heere vergolden heeft, ten einde zijne ziel week en klein moge worden voor God, en zijne zonden eene evangelische zwaarte mogen krijgen, en hij tot de laagte van het Evangelie gebracht moge worden. Och! dat van ieder onzer zijne zondige natuur, zijn oude mensch, tot eenen last moge worden; dat hij ze eens aan Jezus' voeten moge brengen, en daar eens afstand moge doen van al, wat God haat, en dus naar Paulus' vermaning, Ef. 4: 22, af mocht leggen aangaande de vorige wandelingen van den ouden mensch. O, vrienden! niemand zal dat doen, tenzij hij eerst iets heerlijkers in het oog heeft; en daarom
- b. Wensch ik van harte,
- • • 1. Mensch! zorgeloos, en zonder God in de wereld levende, dat dit aanstaande jaar voor u een jaar van Gods welbehagen, een jaar van 's Heeren verlostn moge zijn, dat God de vleugelen zijner genade

over uwe ziel moge uitbreiden! O! wie weet, welk uitverkoren vat hier is, die nu nog afkeerig van God afloopt in den weg van zijn hart, en die in dit aanstaande jaar een tijd der minne te wachten heeft; ja, die nu vervreemd is van Christus, en tot Hem niet komen wil, en die echter, of hij nu wil of niet wil, met kracht zal overgezet worden in de gemeenschap van Gods Zoon. O! dat geluk zal u niet missen naar dien goeden raad; dan zal de wolf met het lam verkeeren, en de luipaard bijden geitenbok nederliggen, Jes. 11: 6, en gij zult dan worden, volgens Ps. 110 : 3, als het vrijwillige volk op den dag van Gods heirkraft in heilige sieraden.

2. Gij, die te voren eenig werk gehad hebt, en tusschenbeide vast zijt geraakt, of wiens werk van jaar tot jaar, en van dag tot dag vermindert, zoodat gij nu geheel vast en zorgeloos zit, waarmede het werk als het ware zulk eenen zet heeft gekregen. O! ja, daar zit het nu; ik wensch dat gij in dit aanstaande jaar, ten minste vóór uwen dood. bij de oorzaken moogt worden gebracht, waardoor gij uw werk in het eerste verloren hebt, en dat gij bij licht 'uw gevaar moogt zien, en aan het zoeken van God moogt geraken. O mensch! God breke zelf uit uw hart dien grond, dien gij niet los 'wilt laten, ten einde gij een voorwerp, voor Christus' werk 'moogt worden.

3. Vragende zielen naar den Heere en zijne sterkte! och, dat gij in dit aanstaande jaar, of dezen avond reeds, achter de maaiers van den geestelijken Boas moogt leeren oprapen. O! eene nederige ziel kan nog wel wat opdoen. Dat gij eenen vindenstijd moogt aantreffen; o! dat u eene hand moge worden toegereikt, ten einde gij in Gods huis en binnen zijne muren moogt worden binnengehaald, en daar eene plaats en eenen naam moogt krijgen boven de oude zonen en de dochteren, Jes. 56 : 5. O! wie weet of dit het jaar niet zijn zal, dat gij, u zult hebben op te maken om verlicht te worden, dat uw licht op weg is om te komen, en dat de heerlijkheid Gods over u zal opgaan, Jes. 60 : 1. O! het zal op het onverwachtste zijn, en als gij het niet dacht.

4. Kinderen van God! o, daar ligt u een groot werk voor de hand. Wie weet, wat over ons hoofd hangt? Wie zou de wegen gedacht hebben, die de goede Heere met den eenen en den anderen dit voorleden jaar gehouden heeft? O! de dagen der tegenheden eindigen ook, en de innengselen van de goedheden Gods zijn groot geweest; och, dat vorige bevindingen hope werken; ja, wie weet wat over ons land hangt? Of wij niet in den oorlog zullen worden ingewikkeld! Derhalve wensch ik :

a. Dat God ons in dit aanstaande jaar ophelpe uit onze laagte, zondige eigenheid en geestelijke blindheid, en dat elk onzer bekeerd moge worden tot zijnen vorigen stand, waaruit hij gevallen is, en dat het dus voor ieder onzer worden moge een geestelijk jubeljaar; daarin werd oudtijds alles in zijnen vorigen stand hersteld, en elk kreeg zijne goederen weder, die hij kwijt geraakt was.

b. Eindelijk en ten laatste; dat wij, 'langs dien weg steunsels van

het land mogen worden, om de gemeene, geestelijke lasten des **lands** op ons hart voor God te dragen, en om den God van Nederland aan te loopen in nederigheid, ten einde Hij langs zijnen goeden weg en langs zijnen goeden raad, ons land tot **zijn** vorigen luister herstelle; ja, ten einde Hij zijne kerk tot zijnen vorigen stand weder oprichte, en al het vervallene herstelle; och! laten wij liever onder de weinige zuchtenden, dan onder de juichende menigte zijn. O! het **koninkrijk Gods** bestaat toch niet in woorden, maar in **kracht**. 1 Kor. 4: 20: daar zullen wij vrede vinden.

Wij eindigen met Mozes' zegen, op het uiterste van **zijn** leven aan Israël, Deut. 33: 27, De eeuwige God zij u eene woning, en van onder eeuwige armen, en **Hij** verdrijve den **vijand** voor uw aangezicht, en zegge : Verdelgt. Amen, het **zij** zoo!

OEFENING

OVER

DE NATUUR EN GROOTHEID DER ZONDE.

VERMITS het oordeel **Gods** in de wolken, ja, in de gansche natuur, over ons en over ons Nederland, ja, zelfs ten oordeel voor ons, over andere landen, die ons moeten voeden, **zoo** zichtbaar is uitgestrekt, waarmede de **grootte** God, de Richter der gansche aarde, die recht doet, den grond legt en den oorsprong doet zien van volgende zware **tijden**, van hongersnood, van pestilentie, ja, van zulke oordeelen, welke niet zelden met dezulke gepaard gaan, en die over ons staan te komen, ingeval het door vernedering en bekeering niet wordt voorgekomen ; en vermits de goddeloosheid, ongevoeligheid en verharding des harten over het algemeen groot is en des **Heeren** volk meerendeels, met de dwaze maagden slapen, uit hunne kracht gevallen liggen, en nu niet **zoo** onder gevoel van schuld uit onwaardigheid (door den Geest der gebeden voortgeholpen wordende) opzien, naar boven zuchten, en dus tusschentredeu kunnen in geloof, tusschen **eenen** vertoornden God en een zondig, onvernederd land, **zoo** acht ik het noodig, (ziende naar den Bijbel, alle deze dingen aan als **teekenen** van droevige **tijden** en gevolgen, en dat het er gevaarlijker uitziet, dan men wel denkt, en wetende dat, waren er **geene** zonden, dat er dan ook **geene** plagen zouden zijn,) dat wij dezen avond eens wat te zamen spreken over de natuur en **grootheid** van de zonde, waarom de straffen en oordeelen komen, of elk onzer, of dien het bescheiden is, het geluk mocht hebben, dat God hem naar binnen bracht, ziende maakte, en **hij**, volgens Klaagl. **3 : 39**, meer over de zonden dan over de plagen aan het klagen mocht geraken, en dus de zonden zwaar, en de plagen licht mochten worden. **Wij** zullen derhalve volgens twee voorname hoofddeelen iets te zamen spréken.

A. Over de natuur van de zonde.

B. Over derzelver grootheid.

A. Aangaande de natuur van de zonde, daarin slaan wij het oog:

A. Op hetgeen de zonde **eigenlijk** is.

B. Op derzelver natuur.

A. Belangende wat eigenlijk de zonde is, daarin slaan wij gade:

a. De verscheidene benamingen, welke de zonde in den Bijbel draagt, waarin ons te letten staat:

1. Op de beteekenis van het woord zonde, en waartoe hetzelfde in de Heilige Schrift wel wordt overgebracht, waarin wij beschouwen,

a. Dat het woord zonde beduidt:

†. In de Hebreuwsche grondtaal **eigenlijk** eene afdwaling van het rechte wit, en van den weg daartoe leidende, zooals blijkt, Richt. 20 : 16, waarop schijnt gedoeld te worden, Ps. 25 : 8, **Hij** zal de zondaars **onderwijzen** in den weg, en ook Ps. 51: 15, **Zoo** zal ik den overtreders uwe wegen **leeren**, en de zondaars zullen zich tot U **bekeeren**.

††. **Zoo** heeft het woord zonde hiervan verscheidene benamingen in Gods Woord. Het wordt genoemd **bij** de Joden, verkeerdheid, als staande onmiddellijk over tegen de behoorlijke rechtheid ; ongerechtigheid, als staande over en rechtstreeks strijdende tegen rechtheid en betamelijkheid ; ook **wederspanning**, trouweloosheid, afval, afwijking, goddeloosheid, boosheid, enz. welke benamingen in 's **Heeren** Woord somtijds onderscheiden worden. Diergelijke benamingen draagt de zonde ook **bij** de Grieken, als: overtreding, ongehoorzaamheid, val, struikeling, schuld, **enz.**, hetwelk **somtijds** in **eenen** ruimen en **somtijds** in **eenen** bepaaldere zin voorkomt in het Nieuwe Testament.

b. Beschouwen **wij** dat dit woord zonde of ongerechtigheid ook wel overgebracht wordt in Gods Woord tot de straffen, **gelijk** sommigen willen, dat Kains woorden, Gen. 4 : 13, Mijne misdaad is **groter**, dan dat **zij** vergeven worde, zouden uitdrukken, dat de straf te zwaar is om te dragen; en ook Gen. 4 : 7, Indien **gij** niet wel doet, de zonde ligt aan de deur. Maar duidelijk lezen wij, Gen. 19 : 15, dat de engelen tot Lot zeiden, dat **hij** uit Sodom moest, opdat **hij** in de ongerechtigheid dier stad niet omkwame. Ook wordt het wel overgebracht in den Bijbel tot de offeranden, die geschikt waren ter verzoening voor de zonde, waarom het wel genoemd wordt zond-offer. Wij lezen Exod. 30 : 10 en 2 Cor. 5 : 21, dat Christus voor zijn volk tot zonde is gemaakt; doch van de zonde naar deze overbrenging spreken **wij** hier zoozeer niet, gelijk ook niet van de zonde der engelen, maar alleen van de zonde der menschen, of van de overtreding der wet, door God aan den mensch gegeven.

2. Staat ons **bijgevolg** te letten, op hetgeen de zonde des menschen **eigenlijk** is; hierin beschouwen **wij**:

a. Wat dezelve niet is ; **namelijk**: de zonde is niet,

†. iets stelligs of iets wezenlijks, **gelijk** ook gansch niet iets zelfstandigs, want dan zoude hetzelfde ook **wezenlijk** goed moeten zijn, en God tot zijne oorzaak moeten hebben, vermits alle **wezenlijkheid** van God is en afhangt ; welke stelling goddeloos, ja **godslasterlijk** is.

††. Is de zonde ook geen enkel niet, hetwelk **geene** oorzaak **noo-**dig heeft, of **geene** bloote ontkenning of loochening van alle wezenlijkheid, want hoe zouden er trappen in een enkel niet plaats kunnen hebben? Hoe zouden ze dan kunnen onderscheiden worden? Ja, **van-**